

The syndrome of «burnout» is considered by psychologists as one of the manifestations of stress that a person encounters in his or her professional activity. This term is a common name for the consequences of long working stress and certain types of professional crisis. In the emergence and development of signs of emotional burnout, it is necessary to pay attention to the improvement of working conditions, the nature of interactions in the team, personality reactions and morbidity. A significant role in the fight against the emotional burnout syndrome is given to the person himself. In order to prevent a syndrome of «professional burnout», you must adhere to the recommended principles of your own behavior and professional activity: planning and standardizing pedagogical activities, compulsory rest, entertainment and relaxed and enjoyable physical activity, psychological discharges, avoidance of unhealthy competition and patience.

Key words: teacher, professional burnout, emotional burnout, prevention of occupational burnout syndrome.

УДК 37.091.12:005.745:[37.035:343.811-053.6](477)»18/19»
DOI <https://doi.org/10.31392/2311-5491/2019-69.42>

Пліско Є. Ю.

ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ З'ЇЗДІВ ПРЕДСТАВНИКІВ ВИПРАВНИХ ЗАКЛАДІВ ДЛЯ НЕПОВНОЛІТНІХ НАПРИКІНЦІ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ століття

У статті зроблено спробу дослідити питання організації різноманітних зустрічей, конференцій та інших з'їздів представників освіти й громадськості кінця ХІХ – початку ХХ ст., на яких вирішувалися проблеми піклування знедолених дітей, прилаштування бездоглядних і безпритульних, виховання неповнолітніх правопорушників та інших морально знівечених дітей. На прикладі опису організації з'їздів представників виправних установ для неповнолітніх зазначено участь українських діячів освіти (Б. Грінченко, М. Драгоманов, М. Лубенець, Д. Пальчиков, І. Стещенко, М. Суцьков) у різноманітних суспільних зустрічах, конференціях, присвячених освітнім питанням дітей і молоді того часу. Самі з'їзди представників виправних закладів для неповнолітніх відбивали результати пенітенціарної педагогічної практики, порушували питання соціального захисту дитинства, зокрема питання організаційного характеру – про порядок розміщення, утримання й подальшого влаштування неповнолітніх. Аналізувався здобутий педагогічний досвід роботи з організації медико-педагогічного нагляду, проведення патронату тощо.

Коротко відбито освітньо-педагогічні нароби деяких представників громадськості того часу (К. Рукавишникова, М. Таганцева, О. Фідлера), які найбільш чинно визначили процес розвитку вітчизняної теорії і практики соціального виховання знедолених дітей в означений час дослідження, основні пріоритети вітчизняної педагогіки, її концепції та принципи. Поряд із теоретичними напрацюваннями йшов пошук ефективних засобів практичного врегулювання знедоленого дитинства: представниками спільноти організовувалися центри опіки; створювалися заклади позашкільної освіти для дітей; уносилися теоретичні інновації в галузі виховання тощо.

Засвідчення утворення товариств, спілок освітніх закладів суспільного й приватного піклування є для нас доказом, що в країні в означений історичний час виокремився соціально-педагогічний напрям виховної роботи з неповнолітніми, метою якого було надати соціальний захист і підтримку знедоленого дитинства.

Ключові слова: соціально-педагогічне виховання, з'їзди представників виправних закладів для неповнолітніх, безпритульні, бездоглядні, неповнолітні правопорушники.

Звернення до педагогічного досвіду минулого допоможе зрозуміти концепції вітчизняних традицій в освітньому полі країни, відстежити активність громадськості і становлення державного пенітенціарного інституту. Перші спроби ініціативної участі суспільства в освітньо-виховному процесі країни відстежуються наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст., говорять нам про активізацію суспільної і приватної ініціативи в організації та розвитку різноманітних зустрічей, конференцій, різноманітних з'їздів, представників освіти й громадськості, на яких порушувалося питання соціального виховання знедолених дітей (сиріт, безпритульних, бездоглядних та ін.). Зазначення факту організації громадськістю державного соціального інституту з вирішення цієї проблеми говорить нам про утворення колегіального органу громадської самодіяльності, історичне висвітлення якого допоможе нам детальніше побачити й зрозуміти становлення системи соціального виховання країни в минулому.

Мета статті – на прикладі організації з'їздів представників виправних закладів для неповнолітніх (кінець ХІХ – початок ХХ ст.) визначити феномен активності громадськості в організації процесу соціального виховання знедолених дітей (сиріт, бездоглядних, безпритульних, неповнолітніх правопорушників).

Розгортання проблеми «дитяча знедоленість» на межі ХІХ – ХХ ст. призвело до того, що науковці-теоретики, діячі науки та інші представники спільноти вважали за необхідне налаштування державного соціального інституту з питань організації виховання, патронату й піклування над неповнолітніми. А через збільшення публічного інтересу до справи управління поведінкою малолітніх зусиллями громадської ініціативи наприкінці ХІХ ст. у країні було сформовано організаційні засади соціально-педагогічної роботи з неповнолітніми правопорушниками. Популярністю отримали з'їзди представників виправних закладів для неповнолітніх, на яких порушували питання виховання знедолених дітей.

Перший з'їзд представників виправних закладів відбувся в Москві (1881 р.) у приміщенні Рукавишниковського виправного притулку. У з'їзді брали участь міський голова С. Третьяков, представники від

Большенського виправного притулку для дівчаток: А. Стрекалова, С. Яковлев, М. Киричко; від петербурзького товариства патронату – Є. Вагонова; від ярославського притулку – М. Капустін; від симбірського виправного закладу – П. Розонов; від виправної колонії Студзенець (м. Варшава) – В. Миклашевський; від харківського виправного притулку В. Фідлер; від саратовського навчально-виправного притулку – О. Пряничников; від петербурзької землеробської виправної колонії – В. Шемякін, директор колонії; від головного тюремного управління – В. Семчевський; представники Московського Рукавишниковського виправного притулку: К. Рукавишников, П. Ахлестишев, О. Фідлер. Крім того, у з'їзді брали участь І. Тарасов (Рубежівська виправна колонія), О. Скоббев (Вольська військова гімназія), П. Коновніцин (представник московського тюремного комітету), П. Остелецький (колишній директор Вольської військової гімназії) [6, с. 1].

На першому з'їзді представників виправних закладів почесний попечитель Міського Рукавишниковського притулку К. Рукавишников зазначав: «Мета всіх виправних закладів для малолітніх одна й та сама, вона полягає в тому, щоб з порочного малолітнього шляхом духовного його переродження зробити чесного релігійного та морального трудівника. Стоячи вже кілька років близько до цієї справи, я переконався не тільки в тому, наскільки це важке завдання, а й у тому також, що воно значною мірою ускладнюється, дозволю собі вжити такий вираз, замкнутістю й відособленістю кожного виправного закладу, що заважає вивчити справу як слід ...» [6, с. 4].

Увага на з'їзді була приділена поширенню дитячої злочинності через обставини й навколишнє середовище, у якому перебували знедолені діти: сироти, безпритульні, бездоглядні; вирішенню проблеми впливу розбещеного способу життя їхніх батьків на прикладі власної противоправної поведінки. Порушувалися питання розумового, морального, правового, релігійного виховання дітей у виправних закладах.

Другий з'їзд проведено 10–15 вересня 1884 р. в Києві в Київському дворянському зібранні. У з'їзді брали участь О. Баумгартен, О. Бурнашев, Г. Гудим-Левкович, О. Дрентельн, О. Кістяківський, В. Миклашевський, В. Нікітін, П. Остелецький, О. Пряничников, К. Рукавишников, П. Соломон, М. Таганцев, В. Тальберг, Д. Тальберг, О. Трепов, І. Толлі, О. Фідлер, М. Шимановський, С. Яковлев та ін. [5, с. 1].

Розглядалися правові основи передачі неповнолітніх до притулків, колоній та інших виправно-виховних установ, передачі дітей батькам (родичам, опікунам). М. Таганцевим було промовлено про особливості присудження вироку неповнолітнім за врахуванням таких умов, як наявність здорового глузду неповнолітнього і його вік. Наголошено на розподілі дітей на такі вікові групи: 10–14 років і 14–17 років і присудження їм:

1) у віці 10–14 років, замість смертної кари, каторги або ув'язнення – направлення до виправного будинку; неповнолітнім 14–17 років, замість присудження до ув'язнення, – передача до виправного закладу, а за умови набуття 18 років – відправлення до в'язниці зі скороченням терміну на половину;

2) неповнолітнім 14–17 років, замість смертної кари, – призначення позбавлення волі строком на 5–10 років; замість каторги – ув'язнення строком на половину від присудженого;

3) неповнолітнім віком 10–17 років, замість арешту або грошової застави, направлення їх до ремісничої виправної установи [5, с. 9–10].

Крім того, порушувалося питання про заходи стягнення й позбавлення прав опіки порочних батьків, установлення їхньої відповідальності щодо безвідповідального ставлення до дітей. Також розглянуто особливості навчання вихованців у виправних установах, складання ними іспитів, можливі структури побудови класів тощо.

На третьому з'їзді (1890 р.) пролунала пропозиція створення бюро виправних закладів («Постоянное бюро съездов русских исправительных заведений»). Воно було оформлено 10 лютого 1891 р. й розпочало свою діяльність у складі голови К. Рукавишнікова, В. Миклашевського, М. Таганцева, С. Яковлева, О. Меморського [3; 7; 8]. До основних завдань бюро входило відстеження й виконання постанов попереднього з'їзду; координування серед притулків, виправних колоній та інших установ виконання постанов і розпоряджень, порушених на попередніх з'їздах; організація наступних запланованих з'їздів, виклики представників виправних закладів, педагогів, громадських діячів та іншої спільноти; клопотання про постанови з'їздів, направлення запитів, розгляд доповідей, пропозицій. Також бюро встановлювало внутрішній розпорядок зустрічей на наступних з'їздах.

Бюро було постійно діючим органом між з'їздами, і через нього виправні заклади отримували необхідні консультації та роз'яснення. Позитивним у діяльності бюро було те, що воно систематизувало матеріали з'їздів, вчасно видавало їх і розсилало всім виправним закладам [1, с. 57].

У подальшому всі з'їзди представників виправних притулків проходили в Москві: третій з'їзд – у червні 1890 р., четвертий – у серпні-вересні 1895 р., п'ятий з'їзд проходив у травні 1900 р., шостий – травень 1904 р., а сьомий – жовтень 1908 р.

На з'їздах представників виправних притулків порушувалися питання організаційного характеру: про порядок розміщення, утримання і звільнення неповнолітніх; розроблялися програми виправного виховання, стану й досвіду роботи з організації медико-педагогічного нагляду в закладах виправного виховання, патронату після звільнення неповнолітніх; організовувалося обговорення спірних питань, обмін думками, досвідом роботи з неповнолітніми правопорушниками тощо.

Узагалі в період з 1881 р. по 1911 р. пройшло вісім з'їздів представників виправних закладів для малолітніх. Дев'ятий з'їзд, намічений «бюро виправних закладів» на 1915 р., був перенесений з причини Першої світової війни. У подальшому він так і не був скликаний.

Восьмий (останній) з'їзд, до складу якого також входили науковці, педагоги та представники української спільноти, проходив у жовтні 1911 р. На з'їзді з доповіддю виступив відомий заслужений діяч у галузі примусового виховання О. Фідлер, який акцентував увагу на необхідності правильної організації найширшої допомоги бездоглядним і покинутим дітям. На його думку, необхідно було залучувати міста й земства для планомірної боротьби з дитячою злочинністю й засовувати в кожному місті та окремі місцевості особливе «Товариство піклування про дітей» [3, с. 35; 8].

Наприкінці XIX – на початку XX ст. чітко виокремилася потреба в систематичному вивченні різноманітних форм соціально-педагогічної допомоги. У 1909 р. створено Спілку закладів, товариств і діячів із суспільного й приватного піклування, відкрито дитячі суди, що мали на меті соціальний захист і підтримку знедоленого дитинства. Це означає, що в країні виокремився соціально-педагогічний підхід до встановлення й розвитку теоретичних і практичних засад реабілітаційної діяльності вітчизняних виправно-виховних закладів [9, с. 177].

Загалом кінець XIX – початок XX ст. насичений проведенням з'їздів, зустрічей, організацій конференцій, присвячених різним проблемам кримінальної справи, психології, педагогіки та вихованню того часу. У таблиці 1 подано перелік з'їздів, конференцій, зустрічей, на яких порушували питання соціального виховання неповнолітніх правопорушників, піклування про знедоленіх дітей, розвитку пенітенціарної системи країни тощо (див. таблицю 1).

У різноманітних освітніх товариствах, суспільних зустрічах, присвячених питанням соціально-педагогічної роботи з неповнолітніми, брали активну участь представники української інтелігенції: Б. Грінченко, М. Драгоманов, М. Лубенець, Т. Лубенець, Д. Пальчиков, І. Стешенко, М. Сумцов та деякі ін. Вони порушували питання соціального захисту дитинства, організували центри опіки, створювали заклади позашкільної освіти і для дітей, і для дорослих.

Поряд із теоретичними дослідженнями знедоленого дитинства відбувався пошук ефективних засобів практичного урегулювання проблеми. Протягом усього означеного часу (кінець XIX – початок XX ст.) проводилося вивчення діяльності виправних закладів і патронатних товариств. Цим питанням активно займалися Л. Горохова, В. Набокова, К. Рукавишников, М. Шимановський та ін. Однак досвід, відбитий у матеріалах з'їздів виправних закладів і патронатних товариств, не систематизувався й не аналізувався.

Таблиця 1

З'їзди представників освіти й громадськості, на яких порушувалося питання соціального виховання, в період дослідження другої половини XIX – початку XX ст.

Найменування з'їздів, конференцій, зустрічей	Дата проведення, місто
З'їзди представників виправних закладів для неповнолітніх	I з'їзд – 20–27 жовтня 1881 року, Москва; II з'їзд – 10–15 вересня 1884 року, Київ; III з'їзд – 15–23 червня 1890 року, Москва; IV з'їзд – 27 серпня – 2 вересня 1895 року, Москва; V з'їзд – 1–18 травня 1900 року, Москва; VI з'їзд – 19–26 травня 1904 року, Москва; VII з'їзд – 12–20 жовтня 1908 року, Москва; VIII з'їзд – 16–23 жовтня 1911 року, Москва
Всеросійський з'їзд з педагогічної психології	1–5 червня 1909 року, Петербург
Всеросійські з'їзди з експериментальної психології	26–31 грудня 1910 року, Петербург; 26–31 грудня 1913 року, Петербург; 2–7 січня 1916 року, Петербург
Російська група Міжнародної спілки криміналістів	1898 рік; 1899 рік; 1900 рік; 1901 рік; 1902 рік; 1904 рік; 1910 рік
Всеросійський тюремний з'їзд тюремних діячів	1914 рік
З'їзд діячів з питання суду над малолітніми	27–30 грудня 1913 року, Петербург

Висновки. На рубежі XIX–XX ст. організація соціально-педагогічної діяльності й виховна робота з різними категоріями неповнолітніх набула високої популярності серед учителів, батьків, медичних працівників і психологів. Організація різноманітних зустрічей, конференцій, з'їздів представників освіти й громадськості, на яких порушувалося питання соціального виховання морально знівечених дітей і підлітків, була зворотною реакцією суспільства на розповсюдження дитячої безпритульності, бездоглядності та правопорушень серед неповнолітніх.

Використана література:

1. Астемиров З. А. Исправительные заведения в зарубежных странах: учебное пособие / Рязанская высшая школа МВД СССР. Рязань, 1972. 95 с.
2. Гаєвська Л. А. Розвиток державно-громадського управління загальною середньою освітою в Україні (друга половина XIX – початок XX століття): дис. ... докт. наук з держ. упр. Київ, 2010. 485 с.
3. Кравченко О. В. Товариства виправних притулків для неповнолітніх в Україні (друга половина XIX – початок XX ст.). *Вісник Національного технічного університету «ХПІ»: Актуальні проблеми історії України*. Харків: НТУ «ХПІ», 2011. № 37. С. 29–37. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/14882/1/vestnik_HPI_2011_37_Kravchenko_Tovarystva.pdf (дата звернення: 22.11.2018).
4. Кравченко О. В. Товариства опіки над дітьми на півдні України (друга половина XIX – початок XX ст.). *Записки історичного факультету*. 2013. Вип. № 23. С. 137–158. URL: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/handle/123456789/5669/137-158.pdf?sequence=1> (дата звернення: 22.11.2018).
5. Рукавишников К. В. Труды Высочайше разрешенного второго съезда представителей русских исправительных заведений для малолетних / сост. К. В. Рукавишников. Москва: Тип. В. Ф. Рихтера, 1885. 217 с.
6. Рукавишников К. В. Труды Высочайше разрешенного первого съезда представителей русских исправительных заведений для малолетних / сост. К. В. Рукавишников. Москва: Тип. А. И. Мамонтова и К°, 1882. 249 с.
7. Таганцев Н. Уголовное право (общая часть). Ч. 2: По изданию 1902 года. Allpravo. 2003. URL: <http://www.allpravo.ru/library/doc.101p0/instrum106/> (дата звернення: 22.11.2018).
8. Труды восьмого Съезда представителей, состоящих под Высочайшим покровительством Его Императорского Величества Государя Императора русских воспитательно-исправительных заведений для несовершеннолетних. Санкт-Петербург, 1913.
9. Труды третьего Съезда представителей русских исправительных заведений для малолетних. Москва: Типография А. Мамонтова, 1891. 419 с.
10. Шпак В. П. Реабілітаційна діяльність зарубіжних і вітчизняних виправно-виховних закладів у XIX – на початку XX століття. Полтава: АСМІ, 2005. 336 с.

References:

1. Astemirov Z. A. Ispravitel'nye zavedeniya v zarubezhnykh stranah: uchebnoe posobie [Correctional facilities in foreign countries: study guide]. Rjazanskaja vysshaja shkola MVD SSSR. Rjazan', 1972. 95 s. (rus).
2. Ghajevsja L. A. Rozvytok derzhavno-ghromadsjogho upravlinnja zaghaljnoju serednjoju osvitoju v Ukrajinі (drugha polovyna 19 – pochatok 20 stolittja) [Development of public-public management of general secondary education in Ukraine (second half of 19th – beginning of 20th century)]: dys. ... d-ra nauk z derzhavnogho upravlinnja. Kyjiv, 2010. 485 s. (ukr).
3. Kravchenko O. V. Tovarystva vypravnykh pryutkiv dlja nepovnolitnikh v Ukrajinі (drugha polovyna 19 – pochatok 20 st.) [Society for the Correctional Shelters for Minors in Ukraine (second half of the 19th – the beginning of the 20th century)]. *Visnyk nacionaljnogho tekhnichnogho universytetu «KhPI»: Aktualjni problemy istoriji Ukrajinjy*. Kharkiv: NTU «KhPI», 2011. № 37. S. 29–37. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/14882/1/vestnik_HPI_2011_37_Kravchenko_Tovarystva.pdf (дата звернення: 22.11.2018). (ukr).
4. Kravchenko O. V. Tovarystva opiky nad ditjmy na pivdni Ukrajinjy (drugha polovyna 19 – pochatok 20 st.) [Society for Childhood Guarding in the South of Ukraine (second half of the 19th – early 20th centuries)]. *Zapysky istorychnogho fakultjtu*. 2013. Vyp. № 23. S. 137–158. URL: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/handle/123456789/5669/137-158.pdf?sequence=1> (дата звернення: 22.11.2018). (ukr).
5. Rukavishnikov K. V. Trudy Vysochajshe razreshjonogo vtorogo s#ezda predstavitelej russkih ispravitel'nyh zavedenij dlja maloletnih [Proceedings of the Highest Permitted Second Congress of Representatives of Russian Correctional Institutions for Minors] / Sost. K. V. Rukavishnikov. Moskva: Tip. V. F. Rihtera, 1885. 217 s. (rus).
6. Rukavishnikov K. V. Trudy Vysochajshe razreshjonogo pervogo s#ezda predstavitelej russkih ispravitel'nyh zavedenij dlja maloletnih [Proceedings of the Highest Permitted First Congress of Representatives of Russian Correctional Institutions for Minors] / Sost. K. V. Rukavishnikov. Moskva: Tip. A. I. Mamontova i K°, 1882. 249 s. (rus).
7. Tagancev N. Ugolovnoe pravo (obshhaja chast'). Ch. 2. Po izdaniju 1902 goda [Criminal law (general part)]. Allpravo. 2003. URL: <http://www.allpravo.ru/library/doc.101p0/instrum106/> (дата звернення: 22.11.2018). (rus).
8. Trudy vos'mogo S#ezda predstavitelej, sostojashih pod Vysochajshim pokrovitel'stvom Ego Imperatorskogo Velichestva Gosudarja Imperatora russkih vospitatel'no-ispravitel'nyh zavedenij dlja nesovershennoletnih [Proceedings of the Eighth Congress of Representatives under the Highest Patronage of His Imperial Majesty the Sovereign Emperor of Russian educational and correctional institutions for minors]. SPb., 1913. (rus).
9. Trudy tret'ego S#ezda predstavitelej russkih ispravitel'nyh zavedenij dlja maloletnih [Proceedings of the Third Congress of Representatives of Russian Correctional Institutions for Minors]. Moskva: Tipografija A. Mamontova, 1891. 419 s. (rus).
10. Shpak V. P. Reabilitacijna dijalnistj zarubizhnykh i vitchyznjanykh vypravno-vykhovnykh zakladiv u 19 – na pochatku 20 stolittja [Rehabilitation activity of foreign and domestic correctional institutions in the 19th – early 20th centuries]. Poltava: ASMI, 2005. 336 s. (ukr).

Plisko Ye. Yu. From the history of the organization of congresses of representatives of the correctional institutions for minors in the late XIX – early XX century

The article makes an attempt to study the organization of various meetings, conferences and other congresses of representatives of education and the public of the late XIX – early XX century, which solved the problem of charity for disadvantaged children, the placement of neglected and homeless, education of juvenile offenders and other mentally maimed children. For example for a description of the organization of congresses of representatives of correctional institutions for minors, it is determined the participation of Ukrainian leaders of education (B. Grinchenko, N. Drahomanov, N. Lubenets, D. Palchikov, I. Steshenko, N. Sumtsov) in various public meetings, conferences dedicated to educational issues of children and young people of that time. These congresses of representatives of correctional institutions for minors reflected the pedagogical practices of the prison, raised the issues of social protection of childhood, in particular, organizational issues: on the order of placement,

content and future of minors. It was analyzed the pedagogical experience on the organization of medical and pedagogical supervision, the conduct of patronage etc.

It is briefly defined the educational and pedagogical practices of some members of the public at that time (K. Rukavishnikova, N. Tagantsev, A. Fiedler) who most grandly established the process for the development of domestic theory and practice of social education to the underprivileged children at the designated time of the study, the main priorities of national pedagogy, its concepts and principles. Along with theoretical developments there was the search for effective means of practical settlement of the destitute childhood. The community representatives organized care centers, created the institutions of extracurricular education for children to make theoretical innovations in the field of education etc.

Witnessing the formation of societies, unions, educational institutions, public and private charity leads us as evidence that in the country in a designated historic time stood out social and pedagogical aspect of educational work with minors, the purpose of which was to provide social protection and support of destitute childhood.

Key words: social and pedagogical education, congresses of representatives of correctional institutions for juveniles, homeless, neglected, juvenile offenders.

УДК 371.311+784.6

DOI <https://doi.org/10.31392/2311-5491/2019-69.43>

Плющик Є. В., Малішевська І. В.

ПРОБЛЕМА СТВОРЕННЯ АКТИВНОГО СЛОВНИКА В ДІТЕЙ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ З ЕЛЕМЕНТАМИ ОРХЕСТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

У статті розглянута змістова характеристика поняття «активний словник», в окремому контексті визначені особливості створення активного словника в дітей із загальним недорозвиненням мовлення з елементами орхестичного виховання, завдання вчителя-логопеда в педагогічній практиці; з'ясована проблема шляхів упровадження нових технологій художньо-естетичного виховання, установлений інтегративний характер орхестичного виховання. Засвоєння нових дій збільшує можливості дитини і слугує передумовою появи нових видів діяльності, зокрема орхестичної. Проте засвоєння нових дій зовсім не обов'язково призводить до нового виду діяльності. Перехід до нового провідного виду діяльності залежить від усієї системи умов – життя дитини, а не тільки від того, чого навчить малюка дорослий. Діяльність дитини дошкільного віку не вичерпується тільки провідними її видами. Поряд із ними з'являються інші види діяльності, кожен із них робить свій внесок у психічний розвиток дитини. У віці від трьох до семи років засвоюються такі види діяльності дошкільника, як образотворча – малювання, ліплення, аплікація, конструювання; трудова; побутова; художня – театральна, художньо-мовленнєва; ігрова – театральна-ігрова, креативно-ігрова, навчально-ігрова, мовленнєво-ігрова; музична – музично-ігрова; пізнавальна – мовленнєва, навчальна, навчально-мовленнєва; комунікативна діяльність – мовленнєво-комунікативна, тобто орхестична. Освітня функція полягає в тому, що гра тісно пов'язана з навчанням, оскільки в ній відбувається важливий процес набуття знань, який активізує розумові здібності дитини, її увагу, пам'ять, увагу. Цікава гра підтримує розумову активність дитини. Зміст ігор формує в дітей адекватне ставлення до явищ суспільного життя, природи, предметів довкілля, систематизує й поглиблює знання. За допомогою ігор вихователь привчає дітей самостійно мислити, використовувати отримані знання в різноманітних умовах згідно з поставленими завданнями. Активність дитячого мислення є головною передумовою свідомого ставлення дитини до набуття знань, установлення партнерства в грі, домовленості між гравцями, що вимагає, у свою чергу, добре розвинутого мовлення. Виховна функція гри полягає у формуванні моральних уявлень про бережливе ставлення до довкілля та норми поведінки, позитивні й негативні риси особистості. Вона сприяє формуванню моральних почуттів, благородних прагнень, навичок колективного життя, створенню між дітьми взаємин, які ґрунтуються на дружбі, справедливості, відповідальності перед товаришами. У вихованні цих якостей особлива роль належить змісту і правилам гри. Чим глибше дитина занурюється в зміст гри, тим більший вплив вона має на неї. Завдяки правилам гри відкриваються великі можливості для виховання в дітей уміння підпорядковувати свою поведінку нормам співжиття і спілкування з людьми, які їх оточують. Зміст правил чітко визначає спосіб дії та поведінки дітей. Правила стають моральними нормами, які регулюють взаємини дітей. Необхідність дотримання правил в умовах колективної гри спонукає кожну дитину співвідносити свої дії з діяльністю інших гравців, сприяє вихованню спільних інтересів, а тому є важливою умовою формування суспільних рис у поведінці дітей.

Ключові слова: активний словник, діти із загальним недорозвиненням мови, шляхи впровадження, технології художньо-естетичного виховання, інтерактивний характер орхестичного виховання.

Розвиток мовлення дітей дошкільного віку є однією зі стрижневих проблем сучасної дошкільної лінгводидактики. Її актуальність зумовлюється пріоритетними напрямками Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті, Законів України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», Комплексних заходів щодо всебічного розвитку і функціонування української мови, спрямованих на модернізацію дошкільної освіти, оновлення змісту, вдосконалення форм, методів і технологій навчання дітей рідної мови, розвитку культури мовлення. Однією з допоміжних форм розвою мовленнєвого спілкування є орхестичне виховання як інтегративний напрям художньо-естетичного виховання.

Добірна, чітка мова – найважливіша умова всебічного істинного розвитку дітей. Чим багатша й правильна мова дитини, тим легше їй формулювати свої думки, тим багатші її можливості в пізнанні довколишньої